

Rozprava: Rusko a evropská energetická bezpečnost

 energyintel.com/0000017b-a7d6-de4c-a17b-e7d685a30000

11. prosince 2018

WATCH ON DEMAND

All agenda sessions from the **2022 Energy Intelligence Forum** are now available On Demand.

 Energy Intelligence FORUM 2022

[REGISTER NOW >](#)

prosinec 2018 Scott Ritter a Gary Peach

Je Rusko Vladimira Putina hrozbou pro evropskou energetickou bezpečnost? To je otázka, kterou se zabývá následující debata mezi Scottem Ritterem, americkým geopolitickým analytikem, a Gary Peachem, reportérem Energy Intelligence v Rize v Lotyšsku. Scott zaujímá negativní nebo opačný názor na otázku, zatímco Gary zaujímá kladné nebo kladné stanovisko. Po jejich úvodních prohlášeních, která byla slepě složena, aniž by diskutovali nebo viděli argument druhé strany, následují kratší vyvracení. Bez ohledu na to, koho mohou čtenáři vybrat za vítěze, konečná hodnota debaty spočívá v porozumění získaném úplným prozkoumáním otázky z opačných perspektiv.

Scottovo úvodní prohlášení

Energetická bezpečnost je mlhavý pojem, který může mít různé definice a výklady. Koncept energetické bezpečnosti v nominální hodnotě závisí na nepřetržité dostupnosti energetických zdrojů za dostupnou cenu, alespoň jak je definováno Mezinárodní energetickou agenturou (IEA). Tato definice funguje na čistě ekonomickém základě. Záležitosti se stávají složitějšími, když jsou do nich zakomponovány otázky národní bezpečnosti a zahrnují geopolitické úvahy, které často převažují nad ekonomickými. Pouze

na základě definice IEA dnes Rusko nabízí Evropě bezkonkurenční přístup k zemnímu plynu za ceny, které jsou mnohem levnější než nejbližší konkurent, díky čemuž je Rusko prakticky synonymem pro jakýkoli pojem evropské energetické bezpečnosti. Na okamžitou dostupnost levného ruského plynu však USA pohlížejí jako na dvousečný meč. poskytuje Rusku nepříjemný vliv na evropskou ekonomiku. V tomto světle se Rusko stává protikladem evropské energetické bezpečnosti.

Skutečností je, že Rusko se nikdy nesnažilo využít svého postavení hlavního dodavatele energie do Evropy jako nástroje politického vlivu. Ti, kdo označují Rusko za hrozbu, spojili ruskou námitku proti pokusu o absorpci „blízkých zahraničních“ zemí, jako je Ukrajina a Gruzie, na oběžnou dráhu EU a Severoatlantické aliance, a používání plynových embarg jako prostředku k ovlivnění politiky těchto dvou národů. Otázka Ukrajiny, Gruzie a dalších „blízkých zahraničí“ národů je geopolitická, která se dotýká citlivosti Ruska a jeho prezidenta Vladimira Putina, pokud jde o skutečnou roli Ruska v postsovětském světě.

Vztah Ruska s Evropou, pokud jde o dodávky zemního plynu, je však čistě ekonomický, přičemž Rusko závisí na příjmech generovaných prodejem plynu do Evropy stejně jako Evropa na dodávkách ruského plynu – možná ještě více. Navíc ti, kdo uvádějí Rusko jako hrozbu pro evropskou energetickou bezpečnost, jednoduše zrcadlově kopírují svou vlastní energetickou politiku vůči Rusku. Ruský plyn byl a stále je používán Západem jako zbraň proti Rusku při řešení evropských politických sporů. Ozbrojení ruské energetiky přichází ve formě sankcí uvalených proti Moskvě a provádění politik určených k omezení rozvoje ruského energetického sektoru. Ruská ekonomika je tažena energetickým sektorem a USA, podporované národy východní Evropy, se soustavně snažila kontrolovat chování Ruska omezováním přístupu ke kritickým technologiím, umělým potlačováním cen energií, aby snížila tolik potřebný příjem a omezila ruský přístup na

globální trh s energií. V tomto světle je mnohem snazší tvrdit, že USA a Evropa představují hrozbu pro ruskou energetickou bezpečnost, než naopak.

Ale nejvýraznější argument proti tomu, že Rusko představuje hrozbu pro evropskou energetickou bezpečnost, spočívá v základním porozumění ruské národní bezpečnostní politice, jak byla formulována a prováděna pod Putinovým vedením. Rusko už nehraje se Západem hru s nulovým součtem: plně si uvědomuje, že není globální supervelmocí, jakou bylo během studené války. Moskva neusiluje o to, aby se vyrovnala USA v bipolárním prostředí, ale spíše o podporu rozvoje multipolárního světa, který oslabuje americkou moc. Jedním z hlavních principů této politiky je potřeba vrazit klín mezi Evropu a USA. Rusko uznává, že nejlepším způsobem, jak toho dosáhnout, je vytvořit úzké propojení s Evropou, což jeho dominantní postavení jako dodavatele zemního plynu umožňuje. Nejrychlejším způsobem, jak Rusko sjednotit USA a Evropu, by bylo chovat se způsobem v souladu s americkými varováními a držet Evropu jako rukojmí před hrozbami ruského plynového embarga. Chovat se takovým způsobem by pro Rusko znamenalo ekonomickou a geopolitickou sebevraždu. Vladimir Putin to ví stejně jako západní Evropa. Koneckonců, představa, že ruský plyn je používán k ohrožení evropské energetické bezpečnosti, je jen o málo víc než zstrašovací taktika vynalezená USA a jejich východoevropskými spojenci, založená spíše na strachu a předsudcích než na realitě.

Garyho úvodní prohlášení

Soudě podle chování v minulosti je Rusko nepochybně hrozbou pro evropskou energetickou bezpečnost. Od nástupu Vladimira Putina do úřadu v roce 2000 znovu a znovu evropské země snášely ochotu Moskvy využívat dodávky energie k trestání a nátlaku. Ve skutečnosti samotný koncept energetiky jako politického nástroje byl zakotven v ruské energetické strategii z roku 2003, která v úvodu uvedla, že „role země na globálních energetických trzích do značné míry určuje její geopolitický vliv“. Takové prohlášení ipso facto demonstruje

korelaci v myšlení Kremlu mezi vývozem energie a zahraniční politikou. Je pravda, že tato klauzule byla v aktualizované strategii v roce 2009 vynechána, ale mnozí by tvrdili, že její duch je živý a zdravý.

Abychom byli přesní, stojí za to zdůraznit, že sklon Moskvy bodat své evropské klienty dodávkami energie ve skutečnosti předcházela Putinovi. Na začátku 90. let byly například pobaltské státy zasaženy přemrštěně vysokými cenami zemního plynu za jejich drzost, když se oddělily od Sovětského svazu a vytvořily samostatné státy. Putinovo Rusko tedy pouze převzalo štafetu po svých předchůdcích. Přesto se za jeho vlády Kreml ukázal jako pozoruhodně bohatý v politizaci energetiky. V roce 2003 poté, co Lotyšsko odmítlo postoupit kontrolu nad terminálem pro vývoz ropy Ventspils ruským zájmům, dodávky ropy do přístavu byly zastaveny. O tři roky později, poté, co bylo velkým ruským ropným firmám zakázáno převzít litevskou rafinerii, se dodávky ropy do zařízení zastavily – a dosud t restartován, protože navzdory úsilí Vilniusu. Mezitím Gruzie, Bělorusko a Ukrajina také zažily nepřízeň Ruska prostřednictvím dodávek ropy a plynu – příliš mnoho případů na to, abych je vyjmenoval – a společným jmenovatelem byla vždy touha Putinova Kremlu mít „geopolitický vliv“.

Dodavatelské smlouvy Gazpromu navíc vykazují základní ekonomickou hrozbu ze strany Moskvy: Cenový vzorec je zhruba stejný pro všechny země, ale tyto země v dobrém Rusku dostávají svévolnou „slevu“. Přátelské klientské státy dostanou výhodnou nabídku, zatímco ty nespřátelené platí plnou sazbu. Jak jinak lze vysvětlit, že v roce 2012 sousední Litva, pravděpodobně nejneúnavnější kritik Ruska v EU, zaplatila 520 dolarů za tisíc metrů krychlových plynu, zatímco vzdálenější, bohatší Německo zaplatilo 353 dolarů? Možná, že kdyby Litva měla bývalého šéfa vlády ve funkci předsedy představenstva dceřiné společnosti Gazpromu, situace by byla jiná.

Kromě bývalého Sovětského svazu také země jako Bulharsko a Polsko v průběhu let trpěly ruskou bezohlednou energetickou politikou. V letech 2014-15, abychom si vzpomněli na nedávný okamžik, se Moskva rozhodla potrestat evropské země, které pumpují ruský plyn zpět na Ukrajinu, a pomáhají tak válkou zničené zemi přežít zimu. Gazprom křičel ošklivě a řekl, že tyto dodávky porušují dodavatelské smlouvy, ale nakonec to armáda právníků korporace nemohla dokázat u jediného evropského soudu. V březnu 2015, po téměř půl roce omezování dodávek plynu a ztrátě miliard dolarů, se Gazprom vzdal.

Z hlediska učebnicového zahraničněpolitického realismu dává moskevské zbrojení dodávek energie dokonalý smysl. Všechny národní státy používají prostředky, které mají k dispozici, aby dosáhly toho, co chtějí. Proč by Rusko mělo být jiné? Ale i přes své obrovské zdroje a technologický potenciál je Rusko stále relativně slabé. Disponuje jaderným arzenálem, ale ten je k uplatnění vlivu v každodenním přetahování mezi národy k ničemu. A na rozdíl od USA nemůže Moskva efektivně využívat finanční sankce, protože postrádá gargantuovské bankovní odvětví a široce používanou měnu. Ale může se pochlubit zdánlivě neomezenými zásobami uhlovodíků, a tak se k tomu Kreml přirozeně uchýlil jako prostředek k získání toho, co chce.

Vrátíme-li se do Evropy, je důležité poznamenat, že pro Rusko během Putina i po něm bude stále obtížnější být hrozbou pro energetickou bezpečnost EU, zejména pokud jde o plyn. Díky třetímu energetickému balíčku, investicím do infrastruktury, rostoucí dostupnosti LNG a řadě závazných závazků Gazpromu po antimonopolním šetření EU se Moskva zmenšuje její geopolitická páka v Evropě. V budoucnu bude jeho schopnost trestat a vynucovat si omezená období v zimě, kdy teplota klesne a Evropané potřebují hodně ruského plynu, aby zůstali v teple.

Scottovo vyvrácení

Ruská energetická strategie z roku 2003 poznamenala, že „role země na světových energetických trzích do značné míry určuje její geopolitický vliv“. Gary, tohle bylo konstatování faktu, ne zlý úmysl. Nikde v žádné z „energetických strategií“ zveřejněných Ruskem pod vedením Putina nelze najít žádný náznak toho, že by Rusko využívalo svou energii jako zbraň podvracení nebo nátlaku vůči Evropě. Příklady, které nejčastěji uvádíte jako „vyzbrojení“ ruské energetiky, zahrnují „blízké zahraničí“ země, se kterými mělo Rusko neshody ohledně smluv, cen a plateb. Skutečnost, že Rusko vede zdlouhavé právní bitvy u evropských soudů, je samo o sobě indikátorem ruského úmyslu – u soudu se normálně zbraní nenosí.

Největším argumentem proti ruské energetické zbrani je její skutečné chování v době geopolitického napětí. Minulý březen Stockholmský arbitrážní soud nařídil Gazpromu kompenzovat Ukrajině 4,6 miliardy dolarů za ušlý zisk ze snížení tranzitu ruského plynu přes Ukrajinu do Evropy z roku 2014. Primární základ pro rozhodnutí soudu nebyl smluvní, protože Rusko bylo v pořádku. v rámci svých práv omezit toky plynu kvůli poklesu evropské poptávky, ale spíše špatnému stavu ukrajinské ekonomiky. Navzdory vysoce zpolitizované povaze tohoto rozhodnutí Rusko souhlasilo se zaplacením pokuty a zároveň se ujistilo, že splní své smluvní závazky zásobovat Evropu plynem – včetně poskytování nouzových dodávek LNG do Spojeného království, a to vše v době, kdy EU byla připojit se k USA při sankcionování Ruska.

Činy jsou silnější než slova. Ruské vlastní činy přímo odporují samotnému scénáři, který jste nakreslil. Rusko vždy dodávalo svým evropským zákazníkům, „když teploty klesají a Evropané potřebují hodně ruského plynu, aby zůstali v teple“.

Garyho vyvrácení

Scotte, zdá se, že pohodlně ignorujete četné případy za nejméně dvě desetiletí, kdy Rusko přerušilo dostupnost energetických zdrojů a nedokázalo zajistit jejich cenovou dostupnost – dvě kritéria IEA,

kteřá uvádíte. Také vám neuniká celý smysl konkurence: když je Gazprom jediným myslitelným dodavatelem plynu, bezostyšně zneužil monopol. Tady ve východní Evropě je to běžná realita. Evropská komise byla poměrně obsáhlá, když vyjmenovávala zneužívání trhu Gazpromem v různých východoevropských zemích, a závěry jejího vyšetřování vedou k otřesnému čtení. Jedná se o stejný orgán, který penalizoval Microsoft a Google, takže nelze vinit z protiruské zaujatosti.

A ruský plyn není levný. Vezměte si prosím jakoukoli analýzu západních nebo ruských expertů, porovnejte data a uvidíte, že Gazprom drápe nepřátelské státy a prodává levný plyn spřáteleným. Je to moskevský modus operandi a ve své předvídatelnosti docela nudný. Připouštíte, že Moskva má na postsovětském území „geopolitickou citlivost“ a manipulace s dodávkami plynu do těchto zemí je přímým projevem této citlivosti. Jak jsem řekl dříve, Rusko má na tyto země kromě obchodu jen malou páku (s výjimkou invaze), takže když se vztahy zvrtnou, Kreml se prudce podívá na plynové ventily.

Přinášíte oprávněný názor na to, že USA jsou hrozbou pro ruskou energetickou bezpečnost, ačkoli to není nic nového a pochází z 60. let, kdy Sovětský svaz začínal budovat první plynovody do Evropy. Je to součást hry s nulovým součtem, která existuje ve washingtonském establishmentu a v mysli Putina, který touží po éře, kdy se Moskvy báli a jehož jediným nástrojem, jak ostatním připomenout ty časy slávy, je pohrávat se se zdroji energie.

Scott Ritter je bývalý zpravodajský důstojník americké námořní pěchoty, jehož služba více než 20 let zahrnovala služební cesty v bývalém Sovětském svazu zavádějící dohody o kontrole zbrojení, sloužil ve štábu amerického generála Normana Schwarzkopfa během války v Perském zálivu a později jako hlavní zbrojní inspektor OSN v Iráku v letech 1991-98.

Gary Peach je reportér Energy Intelligence se sídlem v Rize v Lotyšsku. Posledních 27 let pracoval a žil v různých zemích bývalého Sovětského svazu.